

I skuggan av Putin

medmänsklighet
FÖR ATT DU TROR PÅ EN MEDMÄNSKLIG VÄRLD NR1/2022

3

4

"Vi visar att det är okej att vara homosexuell eller transsexuell."

UKRAINA – Ungdomarna höjer sina röster för Ukrainas framtid

14

"Jag tycker det är ett mindre mirakel att vi faktiskt alls lever och fungerar idag."

RUMÄNIEN – Barnhemsbarnen fick en ny chans

24

"Tack vare lån från gruppen har jag kunnat starta ett fiskeföretag här i sjödistriktet."

MALAWI – Gemensamt sparande skapar nya möjligheter

28

"Familjer kan ha bott på marken i generationer men saknar ändå lagliga papper och därmed kontroll."

GUATEMALA – Mayafolket försvarar sin mark

Det här är ett nummer av Medmänsklighet där vi pratar om de faktorer som är så viktiga i arbetet för en mer demokratisk och rättvis värld: organisering, mobilisering och ett starkt civilsamhälle. Vi utgår från IM:s verksamhet i östra Europa där människor lever i skuggan av Putins makt och kämpar för öppna samhällen där de mänskliga rättigheterna respekteras.

FRAMSIDA: Yuliya Lyubych jobbar på den ukrainska ungdomsorganisationen Stan. På sidorna 4–11 kan du läsa om Yuliya och hennes kollegor och deras arbete för ett öppet, demokratiskt Ukraina där de mänskliga rättigheterna respekteras. "Ungdomar i Skandinavien tar jämlikhet och demokrati för givet. Vi i Ukraina måste hela tiden kämpa för vår. Det är skillnaden. Och eftersom vi ständigt kämpar så går vi framåt." Foto: Malin Kihlström/IM

medmänsklighet

Nr 658 – årgång 77. ISSN 1653-932X
Upplaga: 33 400 ex

ANSVARIG UTGIVARE

Martin Nihlgård, IM:s generalsekreterare

REDAKTION

Redaktör: Åsa Bengtsson
I redaktionen: Malin Kihlström, Amanda Pietersen, Ola Richardsson, Erik Törner
Grafisk form: Bästa Kompisar Reklambyrå
IM:s redaktion, Trollebergsvägen 5,
222 29 Lund. Mej: red@imsweden.org

UTGIVNING

Medmänsklighet ges ut av biståndsorganisationen IM, Individuell Människohjälp. Tidskriften ges vanligtvis ut med fyra nummer per år. Nr 1/2022 är ett extranummer som finansieras av Sida.

Tidskriften finns i digitalt format på imsweden.org/tidskrift. Mejla eller ring oss om du inte längre vill få den tryckta versionen.

COPYRIGHT

Eftertryck tillåts om källan anges.

ADRESSÄNDRINGAR M.M.

gjivarservice@imsweden.org, 046-32 99 46

KONTAKT

046-32 99 30 (vx)
info@imsweden.org
imsweden.org
pg 90 07 06-3, bg 900-7063

DETTA ÄR IM

IM är en idéburen, obunden medlemsorganisation som arbetar globalt i samarbete med lokala aktörer, för en jämlik och medmänsklig värld. Vi kämpar för en värld där människor av egen kraft kan ta sig ur fattigdom och utanförskap. I vårt arbete utgår vi ifrån de mänskliga rättigheterna, en hållbar värld och tar avstånd från all form av diskriminering.

DINA PERSONUPPGIFTER

Dina personuppgifter är trygga hos oss. EUs dataskyddsförordning GDPR (General Data Protection Regulation) stärker skyddet av dina personuppgifter. För att du ska känna dig trygg med hur vi lagrar och använder dina personuppgifter har vi tagit fram en integritetspolicy.

Läs mer på imsweden.org/integritetspolicy

Medmänsklighet trycks av Trydells som är ett Svanenmärkt tryckeri.

Dagens unga – framtidens hopp

Ungdomar utgör tillsammans med kvinnor de målgrupper som IM fokuserar på. Det gör vi för att det är grupper som ofta utsätts för orättvisor och förtryck, men också för att det är ett effektivt sätt att skapa förändring. Stöd till en kvinna kommer hela familjen till del. Och unga är en central del för de lösningar och omställningar vi behöver göra vad gäller till exempel klimat, försvar av demokrati och en fortsatt global migration.

Det är de unga som löper störst risk att hamna i utanförskap. Pandemin har slagit hårt mot unga runt om i världen med stängda skolor, isolering i hemmen, fler som gifts bort och en arbetslöshet som ökat från redan höga nivåer. Många riskerar att dras till enkla lösningar, extrema och våldsamma idéer. Det kan vara auktoritära politiska partier, religiös fundamentalism eller våldsam gängmiljö.

Det finns en bild av att dagens ungdomsgeneration inte är så engagerad. Det finns absolut utmaningar i att rekrytera till och behålla unga i olika medlemsorganisationer. Men faktum är att unga idag har ett politiskt intresse som ökat över tid.

Vi ser också hur unga aktivister kliver fram som ledare för vår tid. Det finns kända exempel som Malala Yousafzai, som belönades med Nobels fredspris 2014 för sin kamp för flickors rätt till utbildning och som Sveriges egen miljökampe Greta Thunberg. Men det finns också mängder av mindre kända ungdomar som dagligen kämpar och sliter för en mer medmänsklig värld. Som kämpar för flickors rättigheter, för rätten till utbildning, för hbtqi-personers rättigheter, för ett hållbart klimat, för antirasism och för den liberala demokratin.

Vi möter dessa unga aktivister hos många av våra partnerorganisationer och i våra egna verksamheter i Sverige. Här blir det tydligt att dagens unga är framtidens hopp!

Och i arbetet med att stötta dem i kampen för en bättre framtid kan vi alla vara med, unga och gamla, kvinnor och män. Välkommen med du också.

Martin Nihlgård, generalsekreterare
martin.nihlgard@imsweden.org
Tel: 0704-10 03 09

*Yuliya Lyubych, aktivist på
den ukrainska ungdoms-
organisationen Stan.*

TEXT OCH FOTO: MALIN KIHLLSTRÖM

Ungdomarna höjer sina röster för Ukrainas framtid

18-åriga Maria Protsaks ögon lyser lika intensivt som hennes orangeröda hår när hon pratar om aktivismens roll i det ukrainska samhället.

– Du får vara homosexuell. Du får leva ensam. Du får välja att inte tro på Gud. Genom att få andra ungdomar att förstå det förändrar vi samhället inifrån.

Det har gått sju år sedan Ukrainas ungdomar stod på barrikaderna under Euromaidan-demonstrationerna, där president Viktor Janukovyjtj använde dödligt våld för att kväsa folkets protester mot regeringen. Det var inte första gången som de unga hade en viktig roll i folkets uppror mot korrupta regimer i landet. Så var också fallet under revolutionen 1990 liksom under den orangea revolutionen 2004.

Ungdomarna driver fortfarande på förändringen i landet. Men protester-na har flyttat in från gatorna. Dagens unga är organiserade och ställer krav på jämlikhet, bättre utbildning och ett mer demokratiskt samhälle.

Nya drömmar – gamla system

Längtan efter att närma sig väst är påtaglig i Ukraina. I alla fall i de västra delarna av landet. I de östra delarna finns områden som sedan 2014 styrs av separatister och den ryska statsmakten. Dragkampen mellan öst och väst skapar djupgående spänningar och kriget mot Ryssland har lett till att miljontals människor lever som internflyktingar i landet.

Hos de äldre generationerna är det sovjetiska arvet fortfarande djupt rotat. Även religionen präglar vardagen för många. Men landets ungdomar vet att det finns andra sätt att leva – de har drömmar och förväntningar som kräver förändrade system för att kunna förverkligas.

– Många har fortfarande de sovjetiska idealen ekande i huvudet. Ta din examen och gift dig. Få barn. Vig ditt

liv åt landets bästa. Därför är skolorna stängda institutioner som inte tillåter oliktränkare, säger Maria och drar den stickade flerfärgade koftan tätare om sig.

– Religionen är också starkt närvarande. Många skolor har fortfarande morgonbön.

Maria sitter i ett ljusstarkt konferensrum i det nyrenoverade, hundraåriga hus som är ungdomsorganisationen Stans huvudkontor. På väggarna hänger avrivna pappersark från det stora blädderblocket som står uppställt borta vid fönstret. Arken är fullskrivna med anteckningar från den senaste workshoppen om mänskliga rättigheter.

Stan, som har sin bas i staden Ivano-Frankivsk i sydvästra Ukraina, fungerar som en plantskola för unga aktivister och Maria arbetar som projektledare här. Genom utbildningar samt ekonomisk och moralisk stöttning får unga personer möjlighet att ta sina första steg i civilsamhällesengagemang.

– Civilsamhällesorganisationer ger ungdomar chansen att upptäcka andra möjligheter i livet. Vi visar att det är okej att vara homosexuell eller transsexuell. Att det är okej att välja sin egen väg i livet. Det är så här vi sakta men säkert förändrar samhället. Men det är inte lätt och det finns många som inte vill se förändring.

”Homosexualitet ses som en sjukdom”

Nästan hälften av världens befolkning är under 25 år. Men den enorma mängden unga människor avspeglas sällan i inflytandet över demokratiska beslutsprocesser. I Ukraina spelar cen-

Fortsätt läsa på nästa sida >>

Maria Protsak vid köksbordet på Stans kontor.

”Vi visar att det är okej att vara homosexuell eller transsexuell. Att det är okej att välja sin egen väg i livet.”

IM och ungdomsaktivism

I ett flertal länder arbetar IM tillsammans med ungdomsorganisationer som arbetar för att skapa demokratiska och öppna samhällen. Genom att stärka unga människor stärker vi dem som ska bygga framtiden. Stan har varit IM:s partner sedan 2020 och organisationen Prostir Vdoma kommer att bli en partner inom kort.

HBTQI är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner.

”Genom teamet på Stan lärde jag mig att förstå och acceptera mig själv. Idag arbetar jag själv för att informera och synliggöra hbtqi-frågor i samhället.”
Deniz Kozlov, hbtqi-aktivist på Stan.

traliseringen en stor roll i detta. Likaså tystar oligarker som finansierar politiska partier de ungas röster, eftersom ungdomarna förespråkar öppenhet, anti-korruption och nya värderingar.

Sedan Euromaidan-revolutionen, Rysslands annektering av Krim och det påföljande kriget har dock det ukrainska samhället sett en betydande ökning av ungdomsaktivism. De unga är inte bara viktiga som aktiva deltagare i civilsamhället. De spelar också en viktig roll som mottagare av budskap som främjar tolerans och jämlikhet.

– Vi unga är öppna för nya sätt att tänka och resonera, med de äldre generationerna är det svårare, säger Anna Andrievska, hbtqi-aktivist och medarbetare på Stan.

Hon har kommit in och satt sig bredvid Maria i konferensrummet. Den mjuka höstsolen skiner in genom de gallerförsedda fönstren som vittnar om att det finns en hotbild mot organisationen.

Samtidigt som kaffedoftan smyger ut från köket, där de andra Stan-medarbetarna samlas för att fika, tar Anna fram sin mobiltelefon och visar en bild från Pride-festivalen 2012. Kontrasten mot tryggheten på kontoret blir påtaglig.

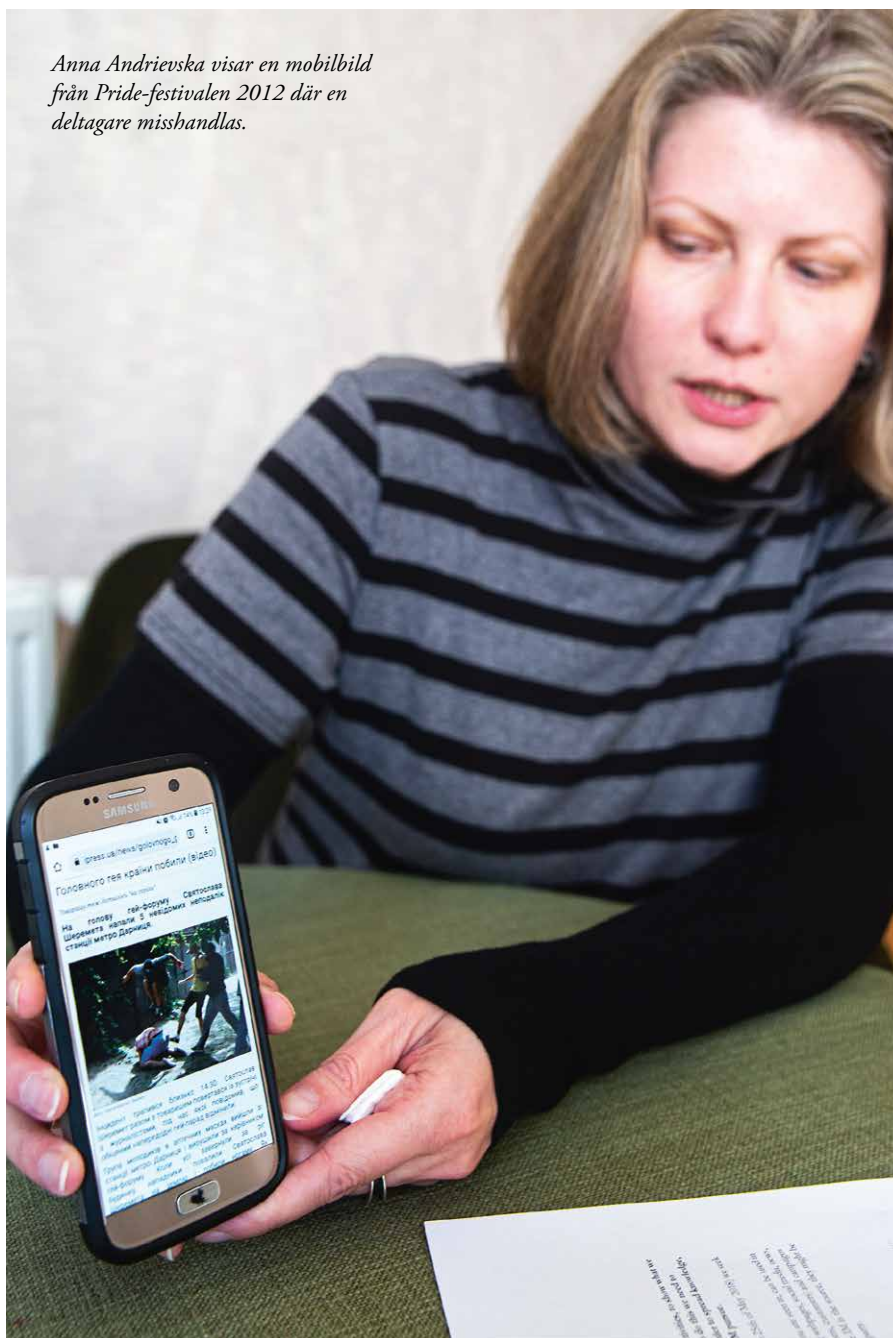
Bilden visar en bild där flera män misshandlar en man som ligger ner på marken med händerna över huvudet.

– Det var då, 2012, som hbtqi-aktivismen började på riktigt här i Ukraina. Det handlar om att förändra mentaliteten hos människor. Ju fler som kommer ut, och ju fler hbtqi-personer som syns i samhället, desto mer normalt och legitimt blir det. Ungdomar har en helt annan förståelse för mänskliga rättigheter än vad de äldre har.

I sitt jobb på Stan arbetar Anna med att hålla koll på lagförslag som läggs fram och kommunicerar kring detta på sociala medier för att väcka opinion.

– Ibland försöker politikerna få igenom homofoba lagar. Nyligen lades det fram ett förslag om att förbjuda homosexuell propaganda, men folkliga protester stoppade förslaget. Politikernas argument var att ”det är så man gör i Europa – titta på Polen och Ungern!”. Många här i Ukraina vill ju att vi närmar oss i Europa så de försökte ha det som argument.

Anna Andrievska visar en mobilbild från Pride-festivalen 2012 där en deltagare misshandlas.

Kampen för hbtqi-personers rättigheter är ett av de områden där ungdomsaktivismen i landet är stark. Anna, som själv för några år sedan tog steget att lämna ett traditionellt äktenskap för att leva med en kvinna, får ett spant uttryck kring munnen när hon får frågan om hur det är att leva som homosexuell i Ukraina idag.

– Det finns fortfarande människor här som ser homosexualitet som en sjukdom. De säger att det normala är att en man och en kvinna lever ihop, alla andra former av relationer är abnormiteter som bör botas på sjukhus eller i kyrkan.

Fortsätt läsa på nästa sida >>

”Det finns fortfarande människor här som ser homosexualitet som en sjukdom.”

”I skolorna får ungdomarna lära sig att avhållsamhet är det enda rätta.”

Olya Novak arbetar för organisationen Prostir Vdoma.

Undermålig utbildning skapar problem

Nästan 50 procent av ungdomarna i Ukraina har en examen på universitetsnivå, och avhoppet från utbildningar är obetydlig, till stor del för att skolgång upp till gymnasiet är obligatorisk och gratis. Men kvaliteten på utbildningen är låg, särskilt i gymnasieskolorna där låga lärarlöner orsakar kompetensflykt. På grund av den ekonomiska nedgången som Ukraina gick in i 2014 drabbades utbildningsområdet, liksom

hälsosystemet, av allvarliga nedskärningar som den fortfarande inte har hämtat sig från.

Ett skolämne som är särskilt underutvecklat är sexualundervisningen. Religion och traditioner har fortfarande ett starkt grepp om skolväsendet i landet, vilket resulterar i att sexualundervisningen fokuserar på avhållsamhet och skam.

På organisationen Prostir Vdoma drar Olya Novak ner ärmarna på sin gröna tröja över händerna och blåser på dem för att värma dem. Trots att vi är inomhus är den bitande kylan påtaglig.

– I skolorna får ungdomarna lära sig att avhållsamhet är det enda rätta. Men unga människor kommer att ha sex, vad skolan än säger till dem. Det vi måste göra är att informera dem så att de kan ta väl underbyggda beslut om sina kroppar. De måste lära sig om preventivmedel, anatomi och aborter, men också om respekt, gränser och valmöjligheter.

På bokhyllan bakom Olyas huvud ligger böcker och tidskrifter som handlar om feminism, sexualitet och jämställdhet.

– Min 9-åriga dotter kom hem från skolan en dag och berättade att en av hennes väninnor hade fått mens. Väninnan visste inte vad mens var och blev helt skräckslagen. Så min dotter fick förklara för henne.

Det var då Olya förstod att sexualundervisningen måste reformeras. Hon började läsa på i ämnet och gick kurser. Bland annat gick hon en kurs i aktivism hos Stan där hon fick stöd för sina idéer. Med finansiering från Stan började hon arrangera träffar för ungdomar och föräldrar där hon lärde ut sina nya kunskaper.

– Jag var på besök i en skola och satt med på en lektion där lärare sa att ”tjejer ska inte använda tampong innan de har haft sex eftersom det tar deras oskuld.” Samma lärare sa också att tjejer får skylla sig själva om de blir överfallna när de går ute på kvällen i kort kjol. Det finns också många lärare som är homofober och inte drar sig för att vädra sina unknä värderingar inför barnen.

Liksom i frågan om homosexualitet är de unga generationerna mottagliga för nya synsätt, något som Olya har

noterat under sina kurser.

– Väldigt få föräldrar pratar med sina barn om kropp och sexualitet. Men jag är glad över att det finns unga föräldrar som vill börja förändra saken och jag tror att mina kurser är ett viktigt steg på vägen. Barn och unga behöver föräldrarnas stöd. Genom mobiltelefoner finns porr och våld bara ett klick bort, men de unga behöver få veta att verkligheten inte ser ut så. Där behövs föräldrarna.

Idag arbetar Olya som projektledare på den feministiska organisationen Prostrir Vdoma. Kurserna är nu en del av hennes arbete vid sidan om insatser för kvinnor som utsätts för våld i hemmet.

Ansvar att leda landet in i framtiden

Den nya generationen ukrainare är utbildade, digitala, mer anslutna till världen och åtnjuter fler rättigheter än vad deras föräldrar gjorde. De är medvetna om det och de känner ett ansvar för framtiden. Men de vet också att det krävs ett enormt engagemang och driv för att ta upp kampen mot djupt rotade strukturer och traditioner.

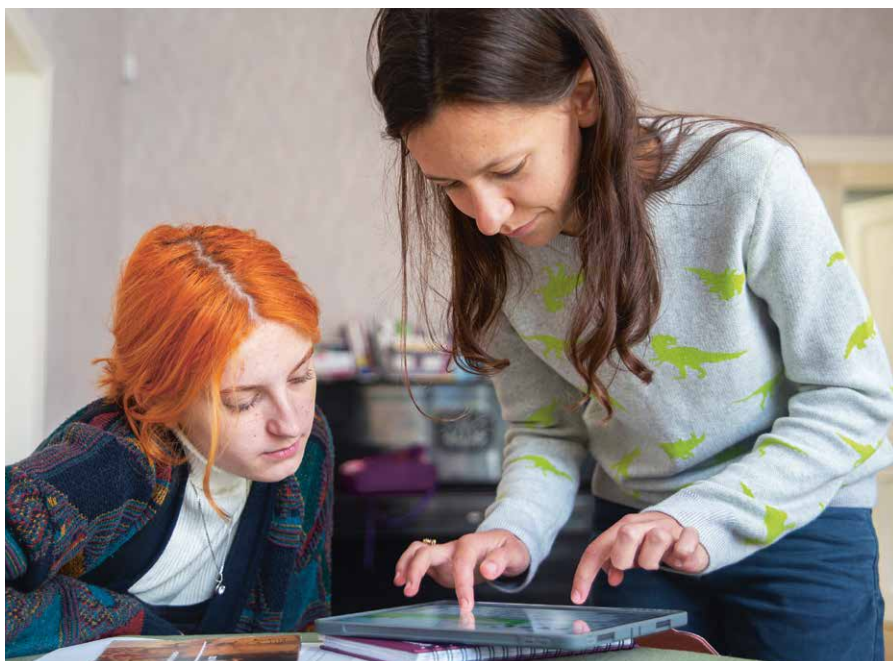
På Stans kontor samlas fler ungdomar runt Maria och Anna i det ljusa konferensrummet med kaffekoppar i händerna. De får gemensamt frågan om vad det är som skapar och driver deras övertygelse om att samhället måste förändras. Yuliya Lyubych, aktivist på Stan, svarar efter en liten stunds funderande:

– Jag bodde och studerade en termin i Danmark. Där slogs jag av att det inte fanns några ungdomsorganisationer eller aktivister, bara organiserade ungdomspartier. Sen förstod jag att ungdomarna i Skandinavien tar jämlikhet och demokrati för givet. Vi i Ukraina måste hela tiden kämpa för vår. Det är skillnaden. Och eftersom vi ständigt kämpar så går vi framåt.

Att IM:s stöd är livsviktig för organisationens överlevnad och framgång är alla överens om.

– Utan IM hade vi inte klarat coronakrisen, fortsätter Yuliya. Andra finansärer stoppade sitt stöd när krisen kom. Men IM har stått vid vår sida hela tiden. Det ger oss kraft och mod att fortsätta.

Men förändring tar tid. Och det

Övre bilden: Efter att ha blivit utsatta för attacker av högerextremister har Stan tvingats installera fönstergaller och larm. På bilden syns Anna Andrieuska framför fönstret i Stans konferensrum.

Nedre bilden: Maria Protsak och Yuliya Lyubych på Stans kontor i Ivano-Frankivsk.

gäller att vara ihärdig och inte ge upp när gamla strukturer ska brytas ner och ett nytt samhälle byggs upp.

Maria petar in en orangeröd hårslinga i en av sina korta flätor.

– Mina morföräldrar tycker att jag inte ska hålla på med det här aktivistramset, att jag ska skaffa mig ett jobb, sluta färga håret och ta på mig normala kläder. Men jag kommer aldrig att sluta, säger hon med övertygelse i rösten. ■

Att köra rätt genom livet

TEXT: Ola Richardsson

ILLUSTRATION: Amanda Asplund

En solig aprildag för ett par år sedan blev jag stoppad av en polis i Lusaka i Zambia. Med barsk min tog hon två steg ut på den vältrafikerade Great East Road, höll upp sin handskbeklädda hand och vinkade in mig till sidan.

– Du vet vad du har gjort för fel, va? sa hon och petade upp skärmen på polismössan lite längre upp i pannan.

Det var varmt.

– Nej. Jag väntade på grönt ljus och svängde.

– Du fick inte svänga där.

– Men det finns ingen sådan skylt eller markering.

Hur skulle jag kunna veta det?

– Det bara är så. Det blir 900 i böter.

Jag suckade tungt.

– 900?

– Tycker att det låter dyrt? Hur mycket har du på dig?

– Vet inte, kanske 200.

– 200 funkar. Då slipper du böterna den här gången. Jag tackade nej till erbjudandet och körde till banken för att betala böteslappen på 900.

Korruption är förbjudet i Zambia. Men samtidigt en central del av samhället.

Och, vågar jag påstå, fullt förståeligt i väldigt många fall.

Jag hade råd att betala de 900, kunde välja den för mig viktiga principen att inte vara en del av korruptionen.

För många av mina zambiska vänner var det annat som stod på spel, i valet mellan att betala 900 eller 200.

De 700 i differens är att kunna betala en terminsavgift i skolan för ett av sina barn.

Det är att ha råd att gå till doktorn, betala hyran eller kanske begrava en närstående.

Poliskvinnan då? Jo, jag visste att hon som

statsanställd inte hade fått lön på tre månader. Staten hade ont om pengar. Så för henne handlade det om att kunna sätta mat på familjens bord. Den här veckan också.

Även om fattigdomen har många ansikten är nog korruptionen det enskilt största hindret för fattigdomsbekämpning. För den finns i så många delar av livet. Inte för alla, varje dag, men väldigt ofta, i många länder.

När man ska få ett tillstånd eller licens av en myndighet, då kan det ta evinnerlig tid. Eller också kan den underbetalda tjänstemannen få ett litet tillskott – och så är dokumentet godkänt på nolltid.

Samma sak när man ska få ut sina betyg från en underbetald lärare, få byggfirman att avsluta jobbet, fixa körkort eller pass, eller till och med få tag på den nödvändiga medicinen.

Och så kan det vara hela vägen upp i toppen. Inte bara för att man kan, utan för att det till och med förväntas av den som har möjlighet att sno åt sig en hacka. Som en pensionerad politiker sa i en intervju:

– Klart att jag har tagit emot mutor. Om jag inte hade gjort det hade folk inte röstat på mig. De hade tyckt att jag var dum i huvudet.

I en undersökning av Transparency International fick 47 000 invånare i afrikanska länder frågor om korruption. Var fjärde tillfrågad hade betalat en muta för en samhällstjänst, utbildning eller sjukvård under det senaste året.

Det är i länder med mest utbredd fattigdom som korruptionen är värst. Bland dem som hamnar långt ner på listan finns, förutom ett flertal afrikanska stater, bland annat Guatemala, El Salvador och några östeuropeiska länder.

IM betalar aldrig mutor. Vilket ibland gör arbetet svårare och långsammare, åtminstone till en början. När IM inledde sitt arbete i Rumänien gick det trögt, just för att vi vägrade att betala någonting "vid sidan av". Men till sist kom verksamheten igång och vi fick ett väldigt gott rykte just som "organisationen som inte betalar mutor".

Vi kan aldrig ge vika. För korruptionen måste bekämpas och människors tilltro till det gemensamma samhället öka.

Först då slipper människor stå inför valet mellan att göra rätt – eller att kunna betala sitt barns terminsavgift.

Barnhemsbarnen fick en ny chans

TEXT OCH FOTO: Erik Törner

Efter trettio år lämnar IM Rumänien, som under den tiden har gått från sträng kommunism till EU-medlemskap. Barnen från barnhemmen, de som fick IM att inleda sin verksamhet i landet, har blivit vuxna.

De rumänska barnhemsbarnen. För många ger det tydliga bilder. Av barn under fruktansvärda förhållanden, övergivna, fastkedjade, gömda, miss-handlade, utnyttjade och undernärda.

Efter att kommunismen och diktatorn Nicolae Ceausescu föll 1989 förändrades Rumänien sakta men säkert. En ridå gick upp och landet blev öppet – journalister kom på besök och fick tillgång till tidigare stängda och gömda miljöer.

Bland annat institutioner för barn. Och det var ett antal tv-dokumentärer från dessa besök som kom att chockera omvärlden. Det var huvudnyheter då, bilderna på barn i fruktansvärda miljöer och nästan obeskrivligt lidande visades över hela världen.

Hur kunde man behandla människor så? Vilken människosyn gjorde det möjligt?

Omsorg och träning

IM började sitt arbete i Rumänien där och då, och planerade för att ge några av de mest utsatta barnen ett nytt liv, en riktig chans. Till ett nybyggt centrum i Voluntari utanför Bukarest hämtades barn från barnhem och institutioner för att ges omsorg och habilitering.

I samma byggnad som uppfördes då i början av 90-talet sitter i oktober 2021 Sandica, Florica, Christina och Marcela runt ett bord, fyra medelålders kvinnor som har arbetat här sedan starten då de alla var i tjugoårsåldern. Alla har – till en början – ansiktsmask. Stämningen är ganska

En stund av glädje och upprymdhet tas de flesta maskerna av i några minuter när delar av Osauis arbetsgrupp samlas i trädgården.

*Eugen Ștefănescu ska leda Osai
in i en framtid utan IM:s stöd.*

dämpad, lite försiktig, ingen säger så mycket. För nu ska IM lämna Rumänien. Hur kommer livet utan svenskt stöd, svenska pengar, att bli?

Tillsammans med kvinnorna sitter en man, chefen Eugen Ștefănescu.

– På sätt och vis är vi redan inställda på detta sedan länge och har anpassat oss. Vi har varit en krympande organisation och har färre anställda och färre boende idag, säger Eugen.

Av de 24 barn som kom till centret 1993 är tio kvar, de flesta andra har kunnat flytta till mer integrerade eller egna boenden runtom i Bukarest. Det är i sig en stor framgång. Vissa har gått bort, och bara en vecka tidigare dog en av de boende. Det påverkar också stämningen runt bordet, banden mellan personal och boende är mycket starka.

– Pengarna, finansieringen, är ju det svåra. Vi vet inte hur vi ska betala för att behålla alla boende här under nästa år, utan väntar och väntar på svar från lokala myndigheter som sagt att de kanske kan bekosta stora delar av verksamheten, säger Eugen.

Idag är centret inte IM:s, det ägs av den lokala organisationen Osai som bildades med den gamla IM-personalen för att ta över verksamheten och driva den i rumänsk regi. Många initiativ för att finansiera verksamheten har testats, en del lyckade, en del – med Eugens ord – rena fiaskon.

– Jag tycker det är ett mindre mirakel att vi faktiskt alls lever och fungerar idag. Förhoppningen är ju fortfarande att Rumänien ska klara detta själva, det borde vi göra, det är bara så trögt

och fortfarande så mycket korruption.

IM hade från början ett flertal principer som man inte kompromissade med. En sådan princip var att ingen anställd tidigare hade fått arbeta på statliga barnhem eller institutioner. Ingenting av den människosynen skulle med in i den nya verksamheten.

– Jag var bara 18 år och en riktig lantisflicka! Jag ville mest komma till storstan, och fick jobb här, säger Sandica och skrattar.

Christina fortsätter:

– Så var det, det var inte bara barnen som växte, vi växte, personalen, tillsammans med barnen. Vi fick lära oss, utveckla metoder, verktyg, pedagogik, längs vägen.

En av eldsjälarna och ledarna var Eva Jonasson, som kom från Sverige med en helt annan syn på den här typen av verksamhet än den som fanns i det kommunistiska Rumänien. Hade de här barnen inte kommit till IM hade de enligt de anställdas uppskattning inte överlevt mer än tre till sex månader till.

– De kunde ju ingenting, inga vanliga funktioner som att äta, gå på toaletten, eller att göra sig förstådda, minns Sandica.

– Bara att få alla att sitta runt ett gemensamt bord och äta var otänkbart då, men det gör de idag. Men då, det var mat överallt, skrik och utspel. Och risker för att de skulle skada sig själva eller varandra.

Har påverkat lagarna

Kvinnorna ger många exempel på den lyhördhet och kreativitet som krävdes där i början. Hur personalen till exempel tillverkade skedar anpassade för barnens händer så de kunde börja äta. Hur de lät en flicka sova på en matta i vardagsrummet, eftersom sängar för henne hängde samman med omfattande övergrepp. Och hur de lärde flera av barnen gå, prata, och alltmer klara sig själva.

Idag bor flera i egna boenden. Några jobbar. Osaii drev pilotprojekt med integrerade klasser så flera av barnen fick skolgång. Osaiis hela verksamhet

”Jag tycker det är ett mindre mirakel att vi faktiskt alls lever och fungerar idag.”

Sandica Popescu och Christina Ivanov har jobbat i Voluntari sedan IM kom hit under tidigt 90-tal.

har blivit modell för hur den här typen av verksamhet i Rumänien bör se ut.

– Det har definitivt påverkat hur lagarna ser ut. För alla kan se att det vi gjort och det vi gör här fungerar för människor. Barn och ungdomar utvecklas, säger Eugen.

Eugens telefon ringer och vårt samtal avbryts en stund. Det ska visa sig vara ett viktigt samtal.

De obehandlingsbara

I Sverige finns många med starka minnen kring arbetet i Rumänien. Jörgen Carlsson satt i IM:s styrelse i nästan tio år, från slutet av 90-talet. Jörgen är fotograf och pedagog och var också inbjuden till Rumänien redan 1993, precis i början av IM:s engagemang, för att dokumentera arbetet.

– IM vägrade betala mutor och hur självklart det än låter så var det inte det då, alla ville sko sig och tjäna pengar i den nya situation som Rumänien befann sig i efter kommunismen, berättar Jörgen.

Allt tog tid. Kontrakt. Inspektioner. Tillstånd. Det var tålmodskrävande, men IM fick på grund av detta ett rykte och en position som man burit med sig. Däremot var det svårt att få acceptans för att barn med funktionsnedsättningar skulle vara värdefulla och synliga.

– Hela samhället hade utvecklat så många metoder att gömma undan barn som stämplades som onormala. Granar protesterade mot att det inte var några murar runt centret, personalen fick utstå glåpord och vid besök på allmänna platser kunde folk gå förbi och faktiskt spotta på dem.

I stora delar av det kommunistiska Europa såg det ut på samma sätt, även om alla länder inte hade lika skräckinjagande institutioner som Rumänien. Här övergavs fler barn än någon annanstans. De graderades och placerades på hem enligt skalan Normal – Behandlingsbar skada – Obehandlingsbar skada. Det var hemmen för den sistnämnda kategorin, de som kallades obehandlingsbara, som var de värsta. På ett sådant hittade IM bland annat Mihail.

– Jag minns Mihail. Han var vindögd, och det var väl det enda som gjorde att han övergavs av sina föräldrar, berättar Jörgen.

Fortsätt läsa på nästa sida >>

Ceausescus barnpolitik

Rumäniens diktator Nicolae Ceausescu ansåg att det krävdes en större arbetsstyrka för att skapa en stark ekonomi och införde en rad åtgärder. Några av dem var abortförbud, förbud mot att använda preventivmedel och straffskatt för familjer med färre än fem barn.

Resultatet blev väldigt många barn i allt fattigare familjer, och ett stort antal statliga barnhem. Lokala kommittéer skapades för att avgöra om ett barn skulle hamna på institution eller inte. Att överge sina barn blev både vanligt och socialt acceptabelt.

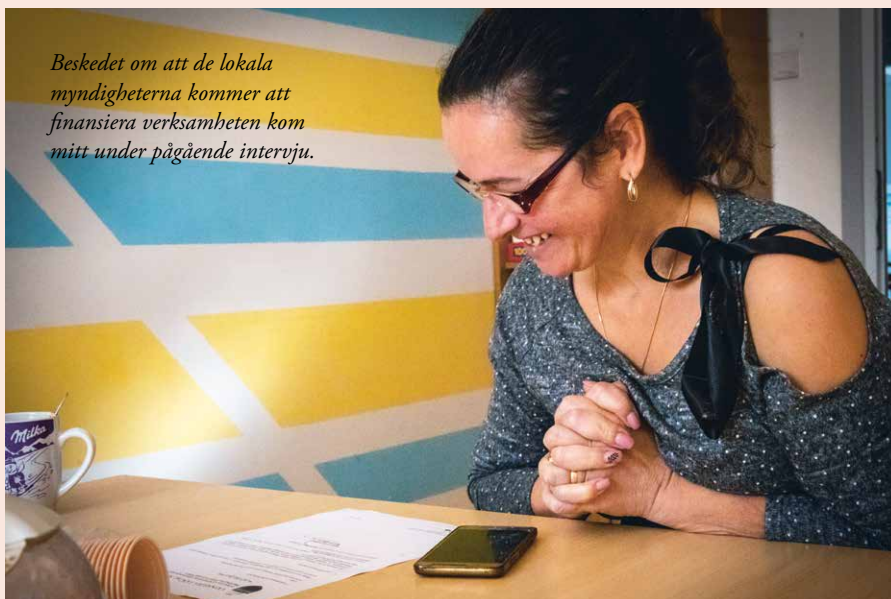
När Ceausescu störtades i december 1989 levde fler än 170 000 barn på barnhem. Det är det högsta kända antalet barnhemsbarn per capita i historien.

Ovan: Mihail hos IM i Voluntari 1994.

*Till höger: Barn i ett av många fattiga och utsatta områden i Bukarest i början av 90-talet.
Foto: Jörgen Carlsson*

Beskedet om att de lokala myndigheterna kommer att finansiera verksamheten kom mitt under pågående intervju.

”Jag är så lättad, nu kan de boende bo kvar här och vi fortsätta verksamheten.”

Mihail hittades fastkedjad i en säng i en källare på en institution. Han var då sex år gammal.

– Mihail saknade helt erfarenhet av sociala relationer, av vanliga intryck, av rörelse, lek. Jag minns det så väl, för varje dag var allt nytt! Allt skulle upptäckas, men han hade inga vanliga sätt att uttrycka sig. Han lät högt och konstigt och for omkring som en tornado. Hans beteende var annorlunda – men det är ju inte alls konstigt med tanke på hur han levt sina första år.

Jörgen kommer särskilt ihåg en incident.

– Jag var fotograf och på den tiden hade man film i filmburkar. Jag skulle städa undan dessa efter avslutat arbete men hittade dem inte. Till slut fann

vi dessa hos Mihail. Han hade använt dem till att samla insekter i. För som litet barn, fastkedjad i en säng där han också fick göra alla toalettbehov, kom massa insekter och ohyra. Det var det sällskap han hade, och han brukade leka med dessa genom att ställa upp dem på rad och ordna tävlingar i sin säng. Han fortsatte samla insekter, nu i mina tomma filmburkar.

Hos IM utvecklades Mihail i raketfart. Han lämnade Voluntari för länge sedan och lever ett vanligt liv idag.

Mot en framtid utan IM

Tillbaka i rummet på Voluntari, där Sandica, Christina och de andra pratar och minns. Där återvänder Eugen efter sitt telefonsamtal. Han står stilla i dörröppningen och ler svagt. I handen har han ett utskrivet mejl.

Det är en överenskommelse påskrivna av kommunen. Han håller upp pappret. Kvinnorna tittar, gapar, ser frågande ut, innan Christina försiktigt undrar.

– Är det ... är det sant?

– Ja! Vi har löfte om finansiering från kommunen, svarar Eugen.

I rummet flyger alla upp från sina stolar i en stor gruppkräm, munskydd och avstånd glöms bort en stund och de skrattar och gråter om vartannat. En märkbart lättad grupp av kollegor går ut i solen i trädgården. Avtalet täcker inte alla kostnader och det gäller bara ett år, men det är tillräckligt för att ge lugn och tid.

– Jag är så lättad, nu kan de boende bo kvar här och vi fortsätta verksamheten. Detta är en väldigt emotionell stund, säger Sandica, fortfarande mellan tårar och skratt.

Hemma i Sverige får Jörgen Carlsson senare höra att Osau har fått finansiering.

– Oj vad skönt. För det är klart att det är svårt för IM, det måste det nog vara, men det har gått trettio år och idag är barnen snart vuxna människor och de allra flesta har redan lämnat hemmet.

Nu finns finansiering för dem som blir kvar. Och den rumänska lokala organisationen Osau fortsätter strida mot den människosyn som tog IM hit till Rumänien för trettio år sen. ■

När det jublas i Chisinau

Fler människor besöker Vatikanmuseerna på en vecka än Moldavien på ett år, fick jag höra på plats i Chisinau för några år sedan.

Det är synd! Moldavien är fascinerande, särskilt om man vill förstå de historiska spänningar mellan kulturer och skiftande imperier som skapat det lapptäcke som är centrala Östeuropa. Här har makten vandrat mellan mongoliska, habsburgska, osmanska, ungerska, polska och sovjetiska härskare. När Vladimir Putin nu mullrar med både vapen och retorik tydliggörs de här spänningarna igen. Och på BBC pratar man faktiskt i skrivande stund om Moldavien, där man slits så mellan å ena sidan Rumänien och EU och å andra sidan Ryssland. Reportern är i Transnistrien, den sovjet-designade utbrytarrepubliken som konserverar det gamla sovjetiska imperiet.

Det går också att belysa samma historia från Donbass i Ukraina, eller Sydossetien i Georgien. Eller Kazachstan, Baltikum och Vitryssland, där säkerhetstjänsten fortfarande heter KGB.

Kalla kriget är över. Ändå går en skiljelinje ge-

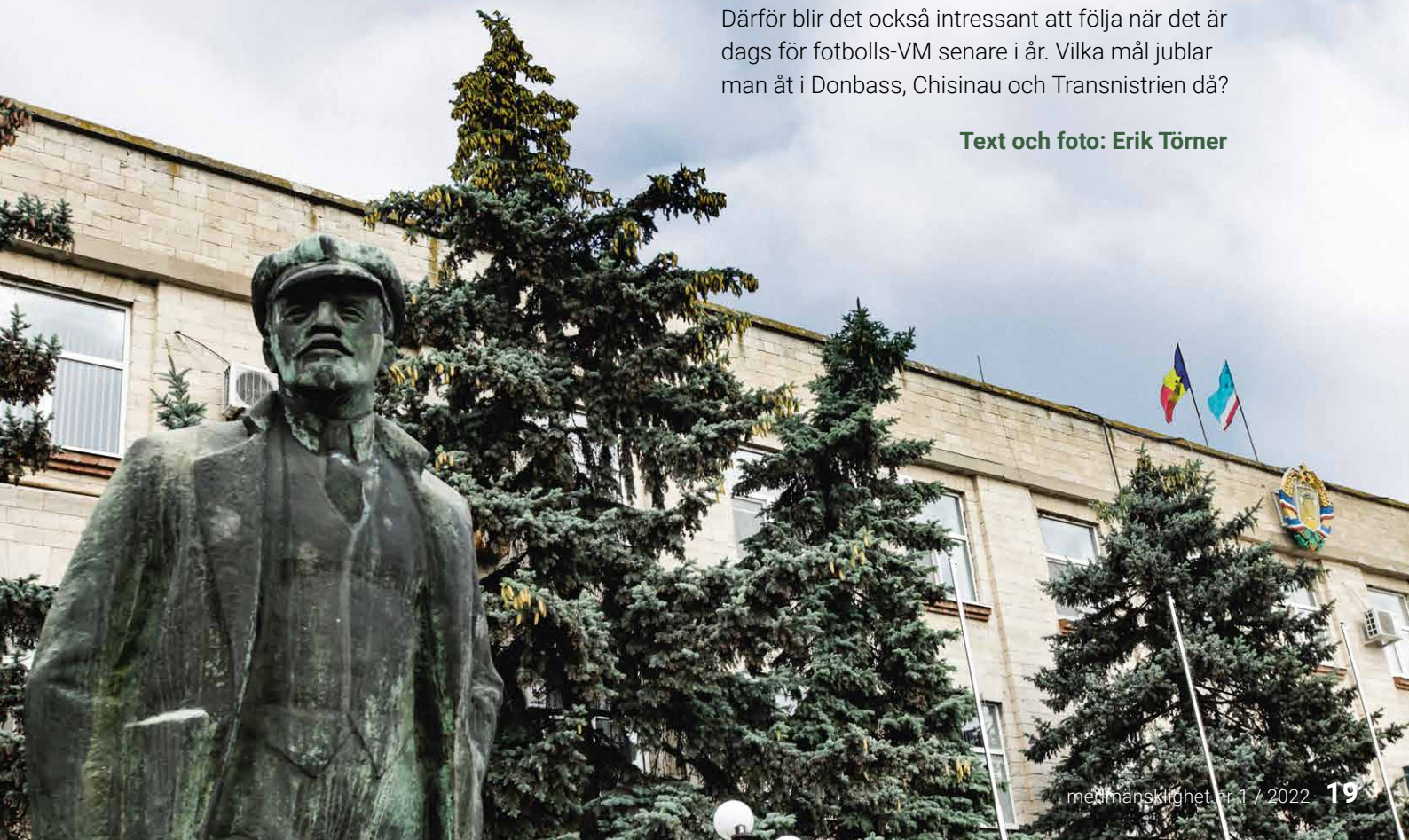
nom Europa. Den snor och vrider sig. Kanske vill Putin nu flytta den där linjen? I stora delar av Centraleuropa är detta en fråga varje gång man går till val: ska man rösta EU-vänligt eller Rysslandsvänligt? Eller klarar man av balansgången? Både rysk gas och EUs landsbygdsstöd?

Under fotbolls-EM 2016 befann jag mig i Chisinau. Jag skrev hem om hur fotboll, som så ofta, tydliggör frågor om identitet och upplevd samhörighet.

"När Ryssland gjorde mål igår jublades det på vissa håll här i Chisinau. Men ingen jublade i Bukarest - för där har Ryssland inget fäste. Senare när Rumänien gjorde mål jublades det i en annan del av Chisinau, och förstås i Bukarest. Men det var ingen som jublade åt rumänska mål i Budapest, för där håller man inte på Rumänien. Men när Ungern gör mål jublas det inte bara i Budapest utan även i rumänska Transsylvanien, som har så många ungrare."

Betraktelsen går att förlänga. Hur man till exempel jublar åt turkiska mål i regionen Gagauzien i Moldavien. Varför? Precis det som är så komplext att svara på, och varför området är så intressant. Därför blir det också intressant att följa när det är dags för fotbolls-VM senare i år. Vilka mål jublar man åt i Donbass, Chisinau och Transnistrien då?

Text och foto: Erik Törner

De kämpar för sina barn

TEXT OCH FOTO:
Erik Törner

När Aliona Dumitras framträdde i tv för tio år sedan var det första gången någon talade öppet om autism i Moldavien. Sakta men säkert har situationen för barn med autism – och deras föräldrar – förbättrats sedan dess. Främst tack vare IM:s partnerorganisation SOS Autism.

Bland övergivna sovjetiska bostadskomplex och institutioner i grå betong ligger SOS Autism i ett hus som skiljer sig från de andra – i alla fall på insidan. Där finns liv, färg och rörelse. Väggarna är målade med figurer och mönster. I ett rum sitter några kvinnor runt ett bord. De är alla mödrar till barn med autism.

En av dem är Irina Stoian.

– Även om min son Egor bara är ett barn så designar han infrastruktur, vägar och broar. Vi tar med honom på spårvagnsturer, sen återskapar han allt han ser digitalt, i appar i mobiltelefonen, säger hon.

Irina visar sin telefon med en blandning av stolthet och förundran. Egors skapelser är smått osannolika – tågspår och vägar som vindlar sig fram i avancerade animationer på skärmen.

Autism erkänns

SOS Autism är främst Aliona Dumitras skapelse. Hennes engagemang visar hur

stor roll enskilda personer – eldsjälar – kan spela.

– Jag såg Aliona på tv när hon pratade om sin son, minns Olese Brinza, en annan av mammorna.

– Hon pratade om det hon kallade autism, om hur hennes barn var, och hon krävde erkännande från staten. Jag kände igen mig i allt, det var ju samma egenskaper som mitt barn har!

Olesea kommer ihåg hur hon direkt började söka information.

– Jag googlade på ”autism” och hittade så mycket jag kände igen. Dörrar öppnades och stängdes liksom samtidigt, men jag fick svar och förstod äntligen.

Idag, tio år senare, erkänns autism. SOS Autism har nu 45 anställda och 35 barn med autism kommer dagligen till aktiviteterna. Drygt 100 föräldrar går i rådgivning och terapi.

– De enda i Moldavien som kan detta finns i princip här, som anställda hos oss, säger Aliona.

– Vi har en hel stab som arbetar här som screenar för att upptäcka autism,

Olesea Brinza, som är en av de engagerade mödrarna i SOS Autism, tillsammans med sönerna Dan och Nikita.

Aliona Dumitras med Liova, en av pojkarna med autism hos SOS Autism.

skapar aktiviteter för barnen, bekämpar depressioner hos föräldrarna, utbildar specialister, pedagoger, läkare och psykologer, och så vidare.

Tungt ansvar på mödrarna

Arvet från Sovjetunionen vilar på vissa områden tungt över denna del av Europa, och ett exempel är att funktionsnedsättningar är belastade med skam och förnekelse. Både inom staten och dess institutioner och bland familjer.

I en familj som har ett barn med autism i Moldavien tvingas nästan alltid en vuxen att sluta arbeta. I tre av fyra familjer har männen försvunnit och lämnat mamman och barn kvar, utan inkomst. SOS Autism adresserar detta genom att anställa nästan bara mammor till barn med autism, så de kan både ta hand om sina barn och få en lön.

Den största utmaningen för personalen är att hitta aktiviteter för barnen.

– När saker blir ointressanta för våra barn kryper de in i sina egna världar och vi vill inte det, tvärtom – vi ser ju

vad de kan och vilken potential de har. Men samma sak händer i skolan som vägrar göra anpassningar. De tycker att min son Dan stör och anklagar mig för att inte göra något åt det, säger Olesea.

Fortsätter kämpa

När Olesea får frågan vad hon tycker är allra viktigast att förändra tittar hon ner i bordet och suckar djupt.

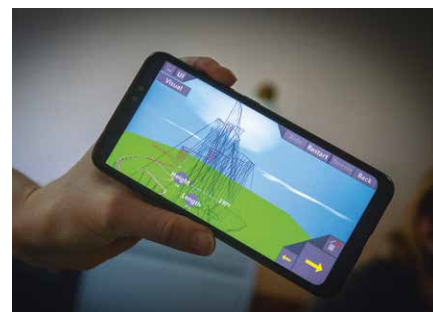
– Bra fråga ... för det är så många sinnen som måste förändras. Vi skulle behöva specialklasser, pedagoger, assistenter och stöttande lärare, och mycket mindre anklagelser och skam. Det är väldigt frustrerande.

Aliona som stått i dörröppningen och lyssnat på Olesea lägger till:

– Kunskapen är fortfarande så låg och acceptansen så dålig. Men vi har kommit långt, vi har gjort mer resurser tillgängliga från staten och vi har förändrat lagar.

Hon sätter händerna i sidorna och ser bestämd ut.

– Vi tänker ju inte sluta kämpa nu, eller hur? ■

Egor Stoian designar infrastruktur i appar på sin mobiltelefon.

Här i utkanten av Chisinau skapar SOS Autism liv och mening för barn med autism och deras familjer.

Vapen blev till konst på Fotografiska

IM:s Simon Marke Gran (t.v.) i samtal med konstnärerna och aktivisterna Ailin Mirlashari (mitten) och Nattalie Ström Bunpuckdee (t.h.). Foto: Daniel Tobar

I NOVEMBER FÖRRA ÅRET anordnade Humanium Metal ett evenemang på Fotografiska museet i Stockholm. Tillsammans med aktivisten och poeten Nattalie Ström Bunpuckdee, Kollektiv Sorg och Järvaskolan bjöds publiken på en kväll där diskussioner och berättelser om vapenvåldet i Sverige stod i fokus. Mona Masrouf, Grammisvinnare 2021 som årets nykomling, och flera spoken word-artister uppträdde. Konstnären Frank To, som tillverkat kriter av Humanium Metal, var också med under kvällen.

Historisk seger i abortmål

Sista november föll domen i fallet där El Salvador ställts till svars för en ung kvinnas död. Enligt Interamerikanska domstolen med säte i Costa Rica strider El Salvadors kriminalisering av kvinnor som får missfall mot de mänskliga rättigheterna.

Fallet gällde Manuela, en ung och fattig kvinna som 2010 dog av obehandlad cancer i det fängelse där hon avtjänade ett trettioårigt straff för mord, efter ett missfall.

IM:s partners Colectiva Feminista och Agrupación Ciudadana har varit drivande i processen tillsammans med Center for Reproductive Rights. IM har dessutom tillhandahållit juridisk hjälp för att kunna driva fallet.

– Domen är en seger för alla kvinnor i Centralamerika och en arbetsseger för IM och IM:s partnerorganisationer i landet, säger Montserrat Deu Pons, IM:s regionchef i Centralamerika.

Interamerikanska domstolen dömer brott mot mänskliga rättigheter på den amerikanska kontinenten.

Flera kvinnor släppta i El Salvador

Dagen före julafton kom ett glatt besked från El Salvador: Tre kvinnor som suttit fängslade för mord efter att ha fått missfall frigavs.

I El Salvador innebär de hårda abortlagarna att kvinnor, ofta fattiga och lågutbildade, döms till trettioåriga straff för mord efter att de har fått missfall.

IM och partnerorganisationerna Colectiva Feminista och Agrupación Ciudadana har länge arbetat för att kvinnorna ska släppas samt för att ändra lagarna.

– Så länge det finns kvinnor fängslade kommer vi att fortsätta kämpa för deras frihet, säger Morena Herrera i Colectiva Feminista.

I en kampanj har också kändisar som Milla Jovovich riktat sig direkt till El Salvadors president Nayib Bukele och krävt att ”The Seventeen”, de sjuutton kvinnor som sitter fängslade för missfall, ska släppas.

Strax före denna tidnings pressläggning släpptes ytterligare en kvinna, Kenia. Hon blev gravid som 17-åring efter en våldtäkt, drabbades av missfall och hann sitta fängslad i nio år.

IM:s kommunikationschef Ola Richardsson och ordförande Anders Kompass. Foto: Malin Kihlström

IM på MR-dagarna

Under Mänskliga Rättigheter-dagarna i Göteborg i december arrangerade IM ett välbesökt samtal med organisationens ordförande Anders Kompass. Passet handlade om civilsamhällets roll i världen och dess allt större betydelse som försvarare av demokrati och mänskliga rättigheter.

Anders Kompass beskrev läget som mycket allvarligt och menade att vi måste fortsätta att stödja MR-aktivister runt om i världen på olika sätt. Han framhöll också att hoppet för demokratin ligger i att det finns människor som protesterar, inte bara för att de är emot sociala orättvisor utan även för att de vill använda sina demokratiska rättigheter för att göra skillnad.

Svenska regeringen uppmanad till protest

Sverige måste protestera mot terrorstämplingen!

Det skriver IM:s generalsekreterare Martin Nihlgård i en kommentar till att Israels regering i november beskyllde två palestinska människorättsorganisationer i Palestina för terrorism. Han framhåller att Sveriges regering tydligt behöver stå upp för föreningsfriheten och de mänskliga rättigheterna, och manar till politiska uttalanden och ekonomiska påtryckningar.

Al Haq och Defence for Children International är internationellt erkända människorättsorganisationer med nära

samarbete med FN, EU och internationella civilsamhällesorganisationer. De utreder och rapporterar kring kränkningar av mänskliga rättigheter som begås av både de palestinska myndigheterna och den israeliska regeringen. Terrorstämplingen, som har skett utan att parterna haft möjlighet att försvara sig, leder till stora risker för både organisationerna, deras ideellt engagerade och anställda.

Martin Nihlgård påpekar att det här är ett mönster som ses i flera delar av världen. Auktoritära regimer anklagar civilsamhället för att vara utländska

Martin Nihlgård,
IM:s generalsekreterare

agenter, skapa oro eller som i det här fallet för att vara terrorister. Men oftast är det bara ett sätt att stärka den egna makten och att bli av med kritiker.

Läs uttalandet i sin helhet på imsweden.org/nyheter

Gemensamt sparande skapar nya möjligheter

I byn Kavunguti i Malawi har en grupp kvinnor med små medel lyckats förbättra både sin egen och sina barns tillvaro. Hemligheten bakom? Utbildning och organisering i sparlånegrupp via IM:s partner. Och för en förut förtvivlad mamma har gruppen till och med varit livräddande.

TEXT: Sam Chibaya och Amanda Pietersen
FOTO: Sam Chibaya

Edna Gevison har kunnat starta två framgångsrika företag tack vare sparlånegruppen.

Solen har nyss gått upp ovanför det glittrande vattnet i Malawisjön i södra Afrika. Runt om i byarna hörs råmande kor, bråkande getter, galande tuppar och en och annan skällande hund.

Utanför Jenifer Thomson Shongas hus samlas människor till en träff med IM och IM:s partnerorganisation Wolrec (Women Legal Resource Center) för att prata om sparlånegruppen Kavunguti Clusters framsteg.

Jenifer Thomson Shonga, ledare för gruppen som startades av Wolrec 2018, inleder mötet.

Gruppens yngsta medlem är 24-åriga Edna Gevison, en ensamstående mamma som fick sitt första barn när hon bara var sjuårig.

– Det var tufft. Jag hoppade av skolan på grund av graviditeten och samma år dog min pappa, säger hon.

Flertalet av hennes syskon tvingades sluta skolan eftersom de inte hade råd med avgifterna.

– Men nu finansierar jag min lillasysters gymnasiestudier.

Sedan Edna gick med i sparlånegruppen för två år sedan har hennes liv blivit bättre: hon känner sig inte så ensam och är inte ständigt pank.

”Tack vare lån från gruppen har jag kunnat starta ett fiskeföretag här i sjödistriktet.”

– Tack vare lån från gruppen har jag kunnat starta ett fiskeföretag här i sjödistriktet. Jag säljer fisk ända till huvudstaden Lilongwe, 15 mil bort.

Hon säljer även second hand-kläder och båda hennes verksamheter går bra.

– Jag har köpt två getter och en gris och i år planerar jag att bygga ett modernt hus.

Har fått juridisk utbildning

Av de trettio medlemmarna i Kavunguti Cluster är sju män, däribland Labiyamu Bishop.

– Jag har kunnat köpa en motorcykel – en familjetillgång som både löst transportproblem och genererat pengar, eftersom jag kunnat jobba som chaufför, säger han.

Förutom att dra nytta av besparingar och lån i gruppen fick Labiyamu också möjlighet att utbilda sig i juridik via Wolrec.

– Det är jag mycket stolt över!

Kvinnor kräver förändring

2020 började Wolrec utbilda kvinnor i korgflätning. I det bördiga sjöområdet Salima, där sparlänegruppen finns, växer nämligen många palmträd vars blad lämpar sig för korgflätning.

– Vi gör korgar, hattar och kvasstar, säger Jenifer Thomson Shonga och berättar att deras kapital har växt såpass att de kunnat dela ut pengar till medlemmarna.

Jenifer Thomson Shonga är ledare för sparlänegruppen.

En del av överskottet har investerats i två kvigor och hundra säckar majs, som är basföda i landet, tänkta att säljas under sämre säsonger.

Genom Wolrec och IM har medlemmarna också samlat styrka för att kräva förändringar i samhället.

– Vi har bland annat byggt ett center för förskolebarn, för att kunna erbjuda även de minsta utbildning, säger Jenifer.

De har även fått färdigheter i bolagsstyrning och lärt sig att forma sin framtid genom kloka strategiska beslut. Nyligen tackade de nej till ett lån som de erbjudits.

– Vi insåg att långgivaren i slutändan

skulle profitera på våra surt förvärvade pengar istället för att hjälpa oss att utvecklas, såsom IM och Wolrec gör.

Finansierar barnens studier

Att leda Kavunguti Cluster har hjälpt Jenifer själv på många sätt:

– Se! Mitt hus hade grästak förut, nu har det plättak. Och för några veckor sedan köpte jag min första kalv. Jag finansierar också mina barns gymnasiestudier. Dessutom: förut vågade jag knappt tala inför människor. Idag talar jag obekymrat inför er alla och är vice ordförande i den lokala kommittén för områdesutveckling.

Morgonmötet går mot sitt slut. En kvinna vid namn Chemale Tchale är angelägen om att berätta att Wolrec och Kavunguti Cluster faktiskt varit livsavgörande för henne:

– När min femtonåriga dotter hoppade av skolan och rymde hemifrån för att gifta sig blev jag så förtvivlad att jag funderade på att begå självmord.

Men, säger hon, tack vare Jenifer Thomas Shonga, som är juridiskt kunnig, fick hon loss dottern från äktenskapet. Dottern deltog också i en utbildning av IM och Wolrec som fick henne att växa.

– Idag är hon en förebild för andra flickor i byn. Hon har återvänt till skolan och just avslutat andra året i gymnasiet. För min familj har IM:s och Wolrecs arbete betytt massor. ■

Gruppen flätar palmbladskorgar som de säljer.

Fakta Malawi

Malawi ligger i södra Afrika och är ungefär lika stort som Lappland och Ångermanland tillsammans. På denna yta samsas 18 miljoner invånare vilket gör Malawi till ett av Afrikas mest tätbefolkade länder. Nästan hälften av befolkningen är under 15 år. Malawi är ett fattigt land och ekonomin vilar till största delen på jordbruk och tobaksexport.

Upprörda bybor, falska konkurrenter och skitsnack stoppade inte Chaita Devi från att ställa upp som första kvinna i lokalvalet. Med stöd från medlemmarna i hennes självhjälpgrupp och IM:s partner Appropriate Technology India har hon idag en position som ingen annan kvinna före henne nått i byn.

Chaita Devi sitter på sin altan med gipsad fot. Hon bröt den för några dagar sedan när hon halkade nerför en smal, kuperad stig när hon samlade foder till sina djur. Sprickorna i hennes händer är tydliga bevis på det hårda livet i den indiska bergsbyn Khwat och på kläderna syns skal av hirs som virvlat upp under hushållsarbetet. Inget i hennes utseende avslöjar hennes position i byn.

Chaita Devi är en *sarpanch*, en lokal folkvald ledare som tar beslut i frågor som rör skogsförvaltning, miljöarbete och andra delar av byutvecklingen. Hon är också stolt ägare av en kvarn där vete och ris mals till mjöl. Men vägen hit har varit lång.

– Jag kan inte ens prata hindi (det officiella språket i Indien, reds. anm.) ordentligt, och här är jag nu, ledare för byn och tar beslut som rör hundratals människor, säger Chaita skrattande på sin lokala dialekt.

För några år sedan hade det varit otänkbart att en kvinna var sarpanch. Då var kvinnans plats i hushållet och på fälten, inte i byns ledning. Det var männens domän.

Lärde av varandra

När IM:s partner Appropriate Technology India (ATI) för två år sedan började arbeta för att kvinnorna i byn skulle organisera sig var det bara ett fåtal kvinnor som var intresserade. ATI startade en självhjälpgrupp och Deveshwari Devi, 36, var en av kvinnorna som gick med.

– Det tog nästan två månader för ATI att ens få oss att komma på ett

möte. Vi hade så mycket att göra och ingen fritid över för att gå på möten, men regelbunden uppmuntran från ATI fick oss att förstå behovet av att starta ett kollektiv där vi kunde göra våra röster hörda, berättar Deveshwari.

Genom gruppen skapades en plattform där kvinnorna kunde dela med sig av sina problem, lära av varandra och gå gemensamma utbildningar. För Chaita Devi öppnade sig en ny värld:

– Att få lära mig om kvinnors rättigheter, om biodling, svampodling och ekologisk odling fick mig att känna att jag äntligen fick gå i skolan på riktigt, något jag inte fick göra när jag var barn.

Ökad respekt

Sakta men säkert stärktes kvinnornas självförtroende och efterhand började andra bybor visa respekt för dem och deras nyvunna kunskaper.

Genom gruppmötena fick kvinnorna reda på att de hade rätt att söka olika bidrag och stöd från myndigheterna, något de inte hade haft en aning om tidigare.

– Inte nog med att vi aldrig hade hört talas om att vi skulle kunna söka bidrag, vi hade aldrig ens sett ett myndighetskontor tidigare. På mötena lärde vi oss hur vi skulle fylla i blanketter och skriva under papper. Till slut hade vi lärt oss så mycket att vi kunde lämna in ansökningar till jordbruksstyrelsen, säger Chaita.

Till kvinnornas förvåning blev alla ansökningar godkända och medlemmarna i gruppen kunde nu köpa in vete till 90 procent subventionerat pris. Det

Chaita spräckte glastaket

TEXT: Fakruddin Sheikh och Malin Kihlström

FOTO: Fakruddin Sheikh

var bara början på en rad framgångar. Genom ATIs vägledning kunde gruppen utarbeta ett långsiktigt program tillsammans med jordbruksstyrelsen där över 100 bönder i byn fick statligt stöd till sina odlingar. Själv fick Chaita möjlighet att köpa in jordbruksmaskiner och kunde äntligen starta den kvarn som hon länge hade drömt om.

Vald till ledare

Under 2021 nåddes ytterligare en milstolpe för kvinnorna i Khwat. Det var dags att välja en ny sarpanch. Traditionellt kontrolleras valen av männen i byn och kvinnorna har inget att säga till om. Men medlemmarna i självhjälpgruppen beslutade kollektivt att den här gången skulle en kvinna väljas till sarpanch.

Chaita Devi anmälde sitt intresse och gruppmedlemmarna stöttade henne. Men det blev ingen lätt match. Män – och även kvinnor – i byn blev upprörda och försökte sätta käppar i hjulet för Chaita. Bland annat baktalade de henne och presenterade falska konkurrenter för att göra motståndet svårare. Men Chaita stod på sig, och med stöd från kvinnogruppen vann hon till slut i juli 2021 med sin agenda baserad på jämställdhet och byutveckling. Glastaket var äntligen spräckt.

Fortsätter kämpa

Under sina första månader i ämbetet har Chaita lyckats ta tillbaka allmän skogsmark som olovligt annekterats och hon har även, tillsammans med kvinnogruppen, planerat 450 nya träd. Området är nu inhägnat och förvaltas av byns kvinnor.

– Jag är en annan kvinna nu, jämfört med för några år sedan. Min styrka finns i kvinnogruppen och vi kommer aldrig att sluta kämpa. Vi kan fatta beslut och vi kan tjäna lika bra som män – det enda stöd vi behöver är samhällets förtroende och motivation att agera. Jag är säker på att resultaten kommer att bli fantastiska, säger Chaita med tillförsikt och hopp i rösten. ■

Chaita Devi vid sin elektriska kvarn.

Mayafolket försvarar sin mark

I Guatemala pågår en strid. Tusentals människor tar till gatorna för att protestera mot nya majssorter. Hundratals kämpar i rättssalar för att försvara sin rätt att bo kvar på marken de levt på i generationer. En av organisationerna som deltar i denna strid, mot fattigdom och diskriminering, är Redsag.

TEXT OCH FOTO: Erik Törner

I Chichicastenango kan man handla den viktiga majsen – i alla dess olika färger och sorter.

I den lilla staden Chimaltenango ligger huvudkontoret för IM:s partner Redsag, en paraplyorganisation som förenar ett stort antal andra organisationer runtom i landet. Alla har det gemensamt att de främst drivs av och för ursprungsbefolkningen maya. Redsag bevakar och försöker påverka den juridiska och politiska utvecklingen.

David Paredes och Eddy Aspuc tar emot i ett litet kontor i en oansenlig byggnad. Rummet är färgglatt men dunkelt och fullt av affischer med politiska slagord och kampanjer, samt en flagga med Redsags flerfärgade logotyp som består av majscolvar.

Eddy pratar entusiastiskt.

– Det är en ny epok! Trenden är tydlig i hela landet, en massa människor arresteras för att de försvarar sin mark och sina ägor. I Guatemala har småbönder fått kämpa mot staten, storgodsägare och storkapital i decennier.

Allt fler rättsfall

Eddy och David talar båda engagerat och insatt. Redsag förenar perspektiv från makroekonomi och storpolitik med de från småskaliga bönder och kvinnogrupper. De återkommer ofta till exempel på människor som kommit i kläm och förlorat i striden mot det som uppfattas som makten.

– Folk kämpar för sina floder, de kämpar för sina gårdar och sina jordar, mot staten och företagen, förklarar David.

– De försöker försvara sig och sin mark, och rättsfallen blir bara fler. Det känns som att det är så här det kommer att se ut nu, här kommer striden att stå.

David berättar om hur expanderande sockerrörplantager försöker ta stora mängder vatten från närliggande floder. Men dessa floder försörjer människorna som bor längs dem och försvinner vattnet kan de inte överleva. Så de gör motstånd. Staten – med president Giammattei i spetsen – gör som den politiska makten alltid upplevs göra i Guatemala: den försvarar företagen och i princip aldrig smågodsägare.

– Vad bryr de sig om att en familj på fem personer förlorar allt och måste

”Familjer kan ha bott på marken i generationer, men saknar ändå lagliga papper och därmed kontroll.”

flytta? De bryr sig inte alls då politiken är upplagd för att ge mer inkomster åt färre.

Matsuveränitet

I Redsags arbete är begreppet matsuveränitet centralt. Det kan enklast förklaras som att ha makten över sin försörjning. Inte bara att ha mat så man klarar sig, utan att själv kunna bestämma vilken typ av mat, hur den odlas och vad den innehåller.

Majoriteten av Guatemalas stora landsbygdsbefolkning är ursprungsbefolkning som lever av jordbruk. Ju fattigare du är desto mer är du knuten till marken du bor på. Familjer kan ha bott på marken i generationer, men saknar ändå lagliga papper och därmed kontroll.

– Jordägandet är mycket ojämnt, och ojämligheten ökar i takt med att storföretag köper upp mark eller får mark av staten mot mer eller mindre transparent presenterade motprestationer, säger David.

Motståndet från Redsag fokuserar bland annat på genmodifierade supergrödor, så kallade GMO-grödor, och monokultur, det vill säga det industriella jordbrukets fokus på ensidig produktion av grödor för export. Motståndet syns på affischerna i rummet, men det är inte samma socialistiska agenda som på sjuttio- och åttiotalen. Snarare hämtar man idag energi från den egna mayakulturen.

Bakom detta gömmer sig en stor fråga som delar landet enligt Eddy.

– Utnyttja och utarma eller bevara

Fortsätt läsa på nästa sida >>

Solola – en av de delar av Guatemala där mayaorganisationer varit allra mest framgångsrika i att skaffa sig inflytande och få en röst.

David Paredes.

LÄS MER!

I Redsags nätverk finns hundratals kvinno-grupper och mindre kooperativ och föreningar. Du hittar artiklar om några av dessa på imsweden.org/redsag

Mobiliseringsaffischer på Redsags kontor i Chimaltenango.

och konservera, säger han allvarligt.

– På ena sidan står staten, den rika eliten och bolagen, på andra sidan den fattiga landsbygds- och ursprungsbe-folkningen.

Majs en viktig symbol

Redsag menar att staten ser småskaligt och mångsidigt jordbruk som ett hinder mot den egna politikens fokus på ensidig odling för export.

– Därför blir det en attack på vårt sätt att leva, på vår uppfattning om världen. Det är vår kultur, vår historia, ett sätt att tänka och leva där vatten, land, grödor och miljö hänger ihop. Det är marginalisering och det är förtryck, säger David.

Han reser sig upp och går bort till

flaggan med Redsags logotyp med majskolvarna och fyra symboliska färger.

– Enligt vår skapelseberättelse Popul Vuh är majsens själva ursprunget till allt. Olika färg på majs betyder olika element och olika egenskaper - svart, vitt, rött och gult.

Majsens kommer från Centralamerika och dess uråldriga olika färger har blivit en symbol för motkraften mot GMO-majsens som staten vill införa. Den majsens har bara en färg. Och med den kommer ekonomiska orättvisor det som uppfattas som stöld av mark, och nedsmutsning i form av ett kemikalietungt jordbruk.

– Det är detta som finns i bakgrunden när tusentals bönder tar till gatorna i protest mot en ny lag om GMO-

grödor till exempel, säger Eddy.

– Men gatorna räcker inte och vi försöker nu byta strategi. Vi behöver vinna i rättssalarna, vi behöver juridisk expertis och bevis som håller i domstolarna.

President Giammattei har sedan han tillträdde försökt olagligförklara enskilda bönders äganderätt och mark-innehav. Men idag går det längre än så enligt Redsag.

– Staten försöker också genom lagstiftning i allt högre grad att ge sig på organisationer som vår, för att tysta motståndet och de besvärande frågorna, säger David.

Går ihop för att påverka

I takt med att demokratin går bakåt i land efter land krymper också utrymmet för organisationer, röster och motkrafter att kämpa för öppna och jämlika samhällen. Det är en mycket oroande trend som IM berörs av och tar strid mot i stort sett i alla verksamhetsländer.

I Guatemala påverkar det Redsag, som väntar sig allt fler försök att hindra deras arbete.

– Vi kommer att få svårare med byråkrati och registreringar, med nya lagar mot demonstrationer och nya lagar som omöjliggör viss typ av finansiering, säger David.

– Men samtidigt ökar protesterna och allt fler bland våra grupper förstår kraften i att gå samman, göra motstånd och kräva sina rättigheter. ■

20
22

IM:s årsmöte

IM:s nationella årsmöte 2022 äger rum 7–8 maj på Scandic Star i Lund. Motioner ska vara den nationella styrelsen tillhanda senast den 11 mars och skickas till styrelsen@imsweden.org eller IM:s styrelse, Trollebergsvägen 5, 222 29 Lund. För uppdaterad information om årsmötet och de propositioner som styrelsen lägger fram, se imsweden.org/arsmoten

Valberedare sökes!

IM:s valberedning har som huvuduppgift att föreslå kandidater till IM:s nationella styrelse vid årsmötet. Det är en viktig del av IM:s medlemsdemokrati och vi uppmanar alla lokalföreningar att nominera kandidater bland sina medlemmar. Nomineringar till valberedningen görs under årsmötet.

Bli volontär!

Falkenberg

Volontärer behövs till RådRum, en grupp volontärer som ger stöd och vägledning till i första hand nyanlända att hitta lösningar på olika problem i vardagen, till exempel att få kontakt med rätt myndighet, rätt person eller stöd med att fylla i en blankett. Onsdagar 11–13.

Kontakt: falkenberg.lf@imsweden.org

Göteborg

Nu återupptar vi pandemipausade verksamheter: läxhjälp, tala svenska-kaféer, besök till migrationsverkets boende samt beachvolley för nyanlända ungdomar. Du behövs som volontär! Läs mer på imsweden.org/goteborg/volontar

Kontakt: goteborg@imsweden.org

Malmö

Volontärer behövs till att starta och driva second hand-butik i centrala Malmö. IM Malmö planerar att öppna verksamheten våren/sommar 2022. Vi söker volontärer som är intresserade av att vara med på resan, redan innan öppning och/eller när butiken öppnar.

Kontakt: thomas.ericsson@imsweden.org

Örebro

Idérika volontärer behövs i Örebro. Vi är en liten lokalförening som arbetar med att sprida information om IM, men vi skulle kunna göra mycket mer i denna aktiva och växande universitetsstad.

Kontakt: orebro.lf@imsweden.org

IM Young-ambassadör

Är du 15–25 år och vill få chansen att skapa aktiviteter i frågor som du brinner för? Kanske vill du lära dig skapa en podcast om feminism eller påverka lokalt i klimatfrågan? Hör av dig till oss så berättar vi mer!

Kontakt: amanda.windolf@imsweden.org

Workshop med IM Young

Jobbar du på en organisation eller högskola/gymnasieskola som vill lära mer om hur unga kan organisera och engagera sig i frågor de brinner för?

Då kan vi hjälpa till. **Kontakt:** amanda.windolf@imsweden.org

Bli MR-agent!

Vill du engagera dig för mänskliga rättigheter och mot rasism? Nu har du möjlighet att delta i vårt praktiska antirasismprogram. Vi träffas digitalt varannan måndag på kvällstid under våren 2022. Programmet syftar till att stärka individer i praktiska antirasistiska metoder och skapa lokalt engagemang.

Kontakt: madelen.johnsson@imsweden.org

Var med och förändra världen – bli medlem idag!

Vi lever i en orättvis tid. En tid där dina förutsättningar att leva ett värdigt liv beror på var du är född, hudfärg, kön eller vem du väljer att älska. En tid där friheten står på spel. IM kämpar för rättvisa och medmänsklighet, lokalt och globalt och vill ha med dig! För 100 kr blir du medlem för 2022. Välkommen!
imsweden.org/medlem

Tack – ditt stöd förändrar liv!

Genom dina gåvor och ditt engagemang i IM är du med och förverkligar livsviktiga insatser världen över. Tillsammans skapar vi långsiktig förändring som gör världen mer medmänsklig och jämlik.

DZIĘKI
Shukran Dekoju
SPASIBA
Dyakuyu Kösz
MULTUMIM
Thankyou Zibomo
DHANYVAAD"
Tack GRACIAS
" Merçi Obrigado

